

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great
Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2011

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: awara $2\frac{1}{2}$

Bammbiri ili li na masiatari a 7.

PFESESANI

1. Heli bammbiri li na KHETHEKANYO THARU:

KHETHEKANYO YA A: Zwibveledzwa zwa vhusiki (Maanea) (50)
KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa zwilapfu zwa vhudavhidzani (30)
KHETHEKANYO YA C: Zwibveledzwa zwipufhi zwa vhudavhidzani (20)

2. Fhindulani mbudziso NTHIHI u bva kha khethekanyo INWE NA INWE.
3. Nwalani nga luambo lune na khou lingwa ngalwo.
4. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA.
5. Ni fanela u pulana (tsumbo: mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii, na zwiinwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo wanu. Pulane yanu i fanela u RANGELA maanea.
6. U pulana hothe hu tea u sumbedzwa nga u ralo. Ni eletshedzwa u thutha pulane yothe nga u tala mutalo u budekanyaho khayoy.
7. Ni eletshedzwa lwa tshothe uri ni shumise minetse i re henefha kha 80 kha KHETHEKANYO ya A, ya 40 kha KHETHEKANYO ya B na 30 kha KHETHEKANYO ya C.
8. Nomborani phindulo dzanu sa zwe thoho dza nomboriswa zwone kha bammbiri la mbudziso.
9. Nani phindulo inwe na inwe thoho yo i teaho.

PFESESANI: Musi ni tshi vhala tshivhalo tsha maipfi, maipfi a re kha thoho ye na nanga ha tei u katelwa kha itsho tshivhalo.

10. Nwalani nga vhudele nahone zwi no vhalea.

KHETHEKANYO YA A: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUSIKI (MAANE)**MBUDZISO 1**

Fhindulani mbudzo NTHIHI kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 400 u swika kha 450.

- 1.1 Muzwala waṅu u khou ṱoda tshitentsi uri a thome muḍi wawe. Zwino hu na fhethu huṅe ha khou bveledzwa uri hu tshewe zwitentsi heneḑho tsini na ha haṅu. Inwi buletshedzani fhethu afho nga ṅdila ine muzwala waṅu a nga kona u dzhia tsheo ya u tshi wana kana u sa tshi wana heneḑho. Ṽwalani maanea nga ṱoho heyi:

Zwitentsi zwiswa zwa muvhunduni wa hashu [50]

- 1.2 Khuwelelo yo itwa u bva thungo dzothe nga tshifhinga tsha tshitereke tsha vhashumeli vha muvhuso uri vhagudi vha songo ṱutshela kule na dzibugu dzavho. Inwi no vha muṅwe wa avho vhe vha si zwi dzhie ṅtha na fhedza no kundelwa u phasa mulingo. Ṽwalani maanea nga ṱoho heyi:

A thi tsha do dovha nda nyadza tsivhudzo i bvaho kha vhahulwane [50]

- 1.3 Lifhasi la ṅamusi lo ḑala zwimvumvusi. Hu na filimu nnzhi dzi sumbedzwaho fhethu ho fhambanaho. Zwino inwi ṅwalani maanea nga ṱoho heyi:

Filimu ye ya ntakadzesa [50]

- 1.4 Fhano Afrika Tshipembe ro vha ro fara Mitambo ya Tshiphuga tsha Lifhasi ya 2010. Nдавhelelo dza vhathu vho fhambanaho dzo vha dzi nnzhi vhukuma. Dziṅwe dzo swikelelwa ngeno dziṅwe dzi songo swikelelwa. Ṽwalani maanea nga ṱoho heyi:

Vhudi na vhuvhi ha mitambo yo farwaho Afrika Tshipembe nga 2010 [50]

- 1.5 Ho vuwa khani i si na vhukono vhukati ha Magwashu na Madovhi. Magwashu u ri vhafumakadzi vha kona u funza u fhira vhanna, ngeno Madovhi a tshi ri vhanna vha kona u fhira vhafumakadzi. Inwi ṅwalani maanea ane khao na ima na Magwashu kana na Madovhi. Ṽwalani maanea ni tshi ṱata nga ṱoho heyi:

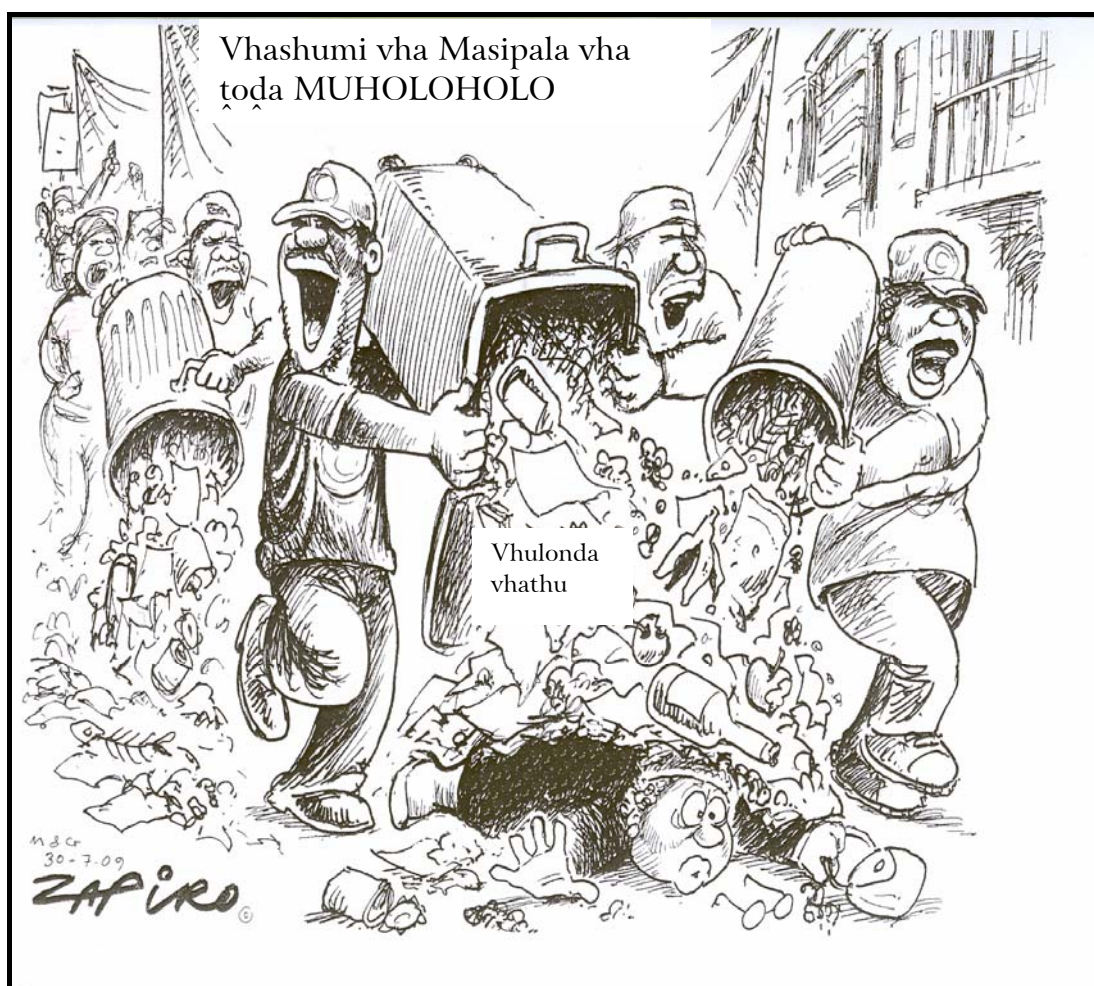
Vhafumakadzi vha kona u funza u fhira vhanna/vhanna vha kona u funza u fhira vhafumakadzi [50]

- 1.6 Vhudifari ha vhagudi kha vhunzhi ha zwikolo a si havhudi. Vha a shumisa zwidzidzivhadzi na zwikambi, vha ya zwikoloni na zwihali, vha dzhena kha zwa vhudzekani nahone a vha tevhedzi ndaela dza vhadededzi vhavho. Zwino inwi riwalandi maanea nga thoho heyi:

Zwine zwa nga itwa u vhuwedzedza vhudifari ha vhagudi ngonani

[50]

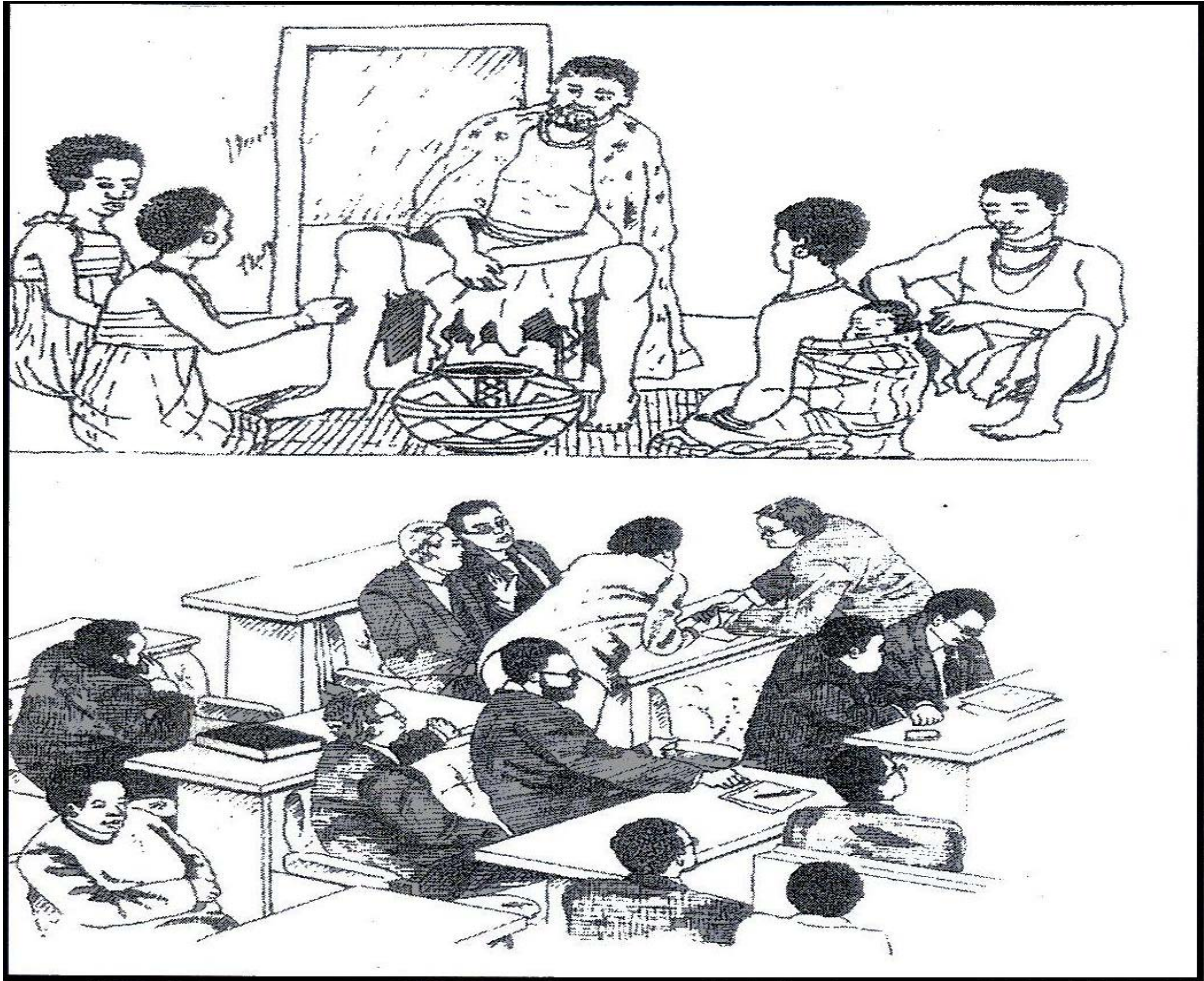
- 1.7 Talelani tshifanyiso tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u riwala maanea ane a anana natsho nga thoho ye na tou dinangela.

[50]

- 1.8 T̃alelani zwifanyiso zwi tevhelaho nga vhuronwane uri ni ḁo kona u ṛwala maanea ane a anana nazwo nga ṭhoho ye na tou ḁinangela.

[50]

T̃HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 2**

Fhindulani mbudzo NTHIHI kha nna dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu vhe maipfi a u bva kha 180 u swika 200.

2.1 VHURIFHI HA TSHISHAKA

Ni na khonani yanu a sa koni zwone tshikoloni. No wana mafhungo zwenezwino a u ri ha tsha tou londa mushumo wa tshikolo. Tshi no khou mu itisa ndi tsha uri zwi a fana naho a phasa ha na mudzhenisi wa tshikolo. Inwi mu riwaleleni vhurifhi ni tshi mu sumbedza nga thuso ine a nga i wana a kona u khunyeledza pfunzo dzawe. Nwalani vhurifhi uho.

[30]**2.2 TSHIPITSHI**

Hune na dzula hone hu na mafhungo ane a khou itea a vhathu vhane vha sokou ngalangala vha fhedza vha tshi wanala vho lovha. Inwi didzhieni ni khomishinari wa tshititshi tsha mapholisa tsha hanu. Nwalani tshipitshi tshenetshe tshine na do amba.

[30]**2.3 ADZHENDA NA MAAMBIWA A MUTANGANO**

Ni muirwaleli wa komiti ya u dzudzanya mveledzo ya vhaswa kha muvhundu wa hanu. Hu khou dzudzanywa mushumo wa u thusa vhaswa kha kutshilele musi vhe kha pfunzo dza ntha u thoma riwaha u daho. Zwino inwi riwaleli adzhenda na maambiwa a mutangano uyo.

[30]**2.4 MUFHINDULANO**

Marandela riwana wa Vho-Masindi ha khou dzhena tshikolo nga ndila ine ya fusha. Thohoyatshikolo vho humbela Vho-Masindi uri vha de hu dzudzanywe fhungo ili. Nwalani mufhindulano wo vhaho hone vhukati ha thohoyatshikolo na Vho-Masindi.

[30]**THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 30**

KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 3**

Fhindulani mbudzo NTHIHI kha tharu dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 100 u swika 120.

3.1 KHUNGEDZELO

Malume waṅu ndi muthu vhane vha dzulela u ya Durban vha tshi vhuya na zwiambaro zwa musalauno. Zwino vho humbula u do vula vhengele la u rengisa zwiambaro muvhunduni wa haṅu. Inwi vho ni humbela uri ni vha niwalele khungedzelo. Nwalani khungedzelo iyo.

[20]**3.2 GARATA YA POSWO**

Khonani yaṅu o vha na mashudu a wana tshelede i si na vhukono nge a tamba Lotto. Kuwinele kwawe kwo mangadza vhunzhi ha vhathu vhunga o vha a tshi di dzulela u tamba a sa wini. Zwino inwi mu niwaleleni garaṭa ya poswo ni tshi mu fhululedza kha u wana hawe tshelede iyo.

[20]**3.3 MASIA**

No dalela inwe ya dziyunivesithi naniwaha nga duvha la u tanwa ha mabudo. Zwino no mbo di xedza basa yaṅu. Laedzani mukomana waṅu a shumaho tsini na yunivesithi iyo hothe he na kanda u itela uri a kone u ni londela yone.

[20]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C:
MARAGAGUTE:

20
100